

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA MILLIY MUSIQA ESHITISH
KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA O‘QITUVCHINING PEDAGOGIK
AHAMIYATI**

Toshmatov G‘ulomjon Olimjonovich
NamDPI ART pedagogika kafedrası katta o‘qituvchisi v.b dotsenti,
tosmatovgulom09@gmail.com, tel:+998949051208
Karimova Gulsanam Rahimjon qizi
Musiqqa ta’limi yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21199151>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida milliy musiqa eshitish ko‘nikmalarini rivojlantirishda o‘qituvchining pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. O‘qituvchining roli, metodikalar va milliy musiqaning ta’lim jarayonidagi o‘rni muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: milliy musiqa, o‘qituvchi, pedagogik ahamiyat, ta’lim, ko‘nikmalar, tinglash kompetensiyalari, o‘qituvchi metodlari, boshlang‘ich sinf, ta’lim jarayoni.

Аннотация: В данной статье анализируется педагогическая значимость роли учителя в развитии навыков восприятия национальной музыки у учащихся начальной школы. Рассматриваются роль учителя, методы обучения и роль национальной музыки в образовательном процессе.

Ключевые слова: национальная музыка, учитель, педагогическая значимость, образование, навыки, навыки восприятия, методы работы учителя, начальная школа, образовательный процесс.

Abstract: This article analyzes the pedagogical importance of the teacher in developing listening skills for national music in primary school students. The role of the teacher, methods and the role of national music in the educational process are discussed.

Keywords: national music, teacher, pedagogical importance, education, skills, listening competencies, teacher methods, primary school, educational process

KIRISH. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida milliy mumtoz musiqalarimizni eshitish ko‘nikmalarini rivojlantirish bugungi kunda ta’limdagi o‘rnini o‘rganish va uning ahamiyati muhim va dolzarbdir. Chunki milliy musiqa, o‘zining betakror xususiyatlari va madaniy merosi bilan, nafaqat xalqning ruhiyatini ifodalaydi, balki ta’lim jarayonida o‘quvchilarning estetik, axloqiy va intellektual rivojlanishida ham muhim rol o‘ynaydi. Musiqa ta’limi orqali yosh avlodning ijodkorlik qobiliyatlari oshadi, shuningdek, milliy qadriyatlar va an’analar saqlanadi. Ta’lim tizimida milliy musiqaning o‘rni, o‘quvchilarga nafaqat musiqa san’atini o‘rganish, balki o‘z madaniyatlarini chuqur anglash imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, milliy musiqaning ta’limdagi integratsiyasi, o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Bu jihatlar, milliy musiqaning ta’limiy ahamiyatini yanada oshiradi.

Milliy musiqa, har bir xalqning madaniy merosining ajralmas qismi bo‘lib, u nafaqat tarixiy, balki pedagogik jihatdan ham katta ahamiyatga ega. O‘zbek xalqining boy musiqa merosi, uning turli janr va uslublari, yosh avlodni tarbiyalashda muhim rol o‘ynaydi. Milliy musiqaning ta’limda o‘rni, nafaqat musiqiy ko‘nikmalarni rivojlantirish, balki o‘quvchilarlar ruhiyatini boyitish, estetik hissiyotlarini shakllantirish va shaxsiy madaniyatini mustahkamlashda ham namoyon bo‘ladi.

Ta’lim jarayonida milliy musiqa elementlariga xos milliy kuy qo’shiqlarni qo’shib o’rgatib borish, o’quvchilarga o’z xalqining an’ana va qadriyatlarini tushunishga yordam beradi. Bu jarayon, shuningdek, o’quvchilar o’rtasida hamjihatlikni va madaniy almashuvni kuchaytiradi, bu esa o’z navbatida, jamiyatda birligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Milliy musiqa orqali o’rgatiladigan qadriyatlar, o’z-o’zini ifoda etish, ijodkorlik va muammolarni hal qilish kabi ko’nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Milliy musiqa ta’limi bo’yicha olib borilgan tadqiqotlarda musiqa pedagogikasi bo’yicha ilmiy manbalarda milliy musiqa namunalarini o’quvchilarga o’rgatish va tinglatish metodikasiga alohida e’tibor qaratilgan. O’zbekiston musiqa pedagoglari S.Begmatov, R.Abdullayev, A.Mansurov, M.Quronov va boshqalarning tadqiqotlarida xalq qo’shiqlari, maqom namunalarini ta’lim jarayoniga integratsiya qilish orqali o’quvchilarning milliy musiqiy tafakkurini rivojlantirish mumkinligi asoslab berilgan.

Tahlil qilingan ilmiy-pedagogik adabiyotlar shuni ko’rsatadiki, boshlang’ich sinf o’quvchilarida milliy musiqa tinglash kompetensiyalarini shakllantirishda suhbat, taqqoslash, sahnalashtirish, tasviriy faoliyat hamda multimedia texnologiyalariga asoslangan metodlar yuqori samaradorlikka ega. Biroq mavjud tadqiqotlarda ushbu metodlarni kompetensiyaviy yondashuv asosida kompleks qo’llash mexanizmlari yetarlicha ishlab chiqilmagan. Shu bois kelgusida milliy musiqa tinglash kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik modeli, mezonlari va samarali texnologiyalarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammo sifatida qolmoqda.

ASOSIY QISM. Milliy musiqaning ta’lim jarayonidagi o’rni, o’quvchilarning madaniyati va identitetini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Milliy musiqalar, o’ziga xos an’analar va tarixi bilan, o’quvchilarga o’z xalqining madaniy merosini tanitadi. Bu jarayon, nafaqat musiqiy ko’nikmalarni rivojlantirish, balki o’zligini anglash va madaniy identitetni mustahkamlashda ham asosiy rol o’ynaydi. O’quvchilar milliy musiqalar orqali o’z xalqining qadriyatlari, urf-odatlar va an’analarini o’rganadilar, bu esa ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi. Milliy musiqaning ta’lim jarayonida o’rganilishi, o’quvchilarga o’zaro hurmat va tolerantlikni rivojlantirish imkonini beradi, shuningdek, ularni turli madaniy kontekstlarda faol qatnashishga tayyorlaydi. Bunday yondashuv, o’quvchilarning shaxsiy va madaniy identitetini boyitishga xizmat qiladi.

O’qituvchining milliy musiqa eshitish ko’nikmalarini rivojlantirishdagi roli juda muhimdir. U o’quvchilarga milliy musiqaning noyob xususiyatlarini, tarixiy va madaniy kontekstini tushuntirish orqali, musiqa san’atiga nisbatan qiziqishni oshiradi. O’qituvchilar, shuningdek, o’quvchilarning estetik tajribalarini kengaytirish va ularni musiqa orqali o’z his-tuyg’ularini ifoda etishga yordam beradi. Milliy musiqa asarlarini o’rganish jarayonida, o’qituvchi o’quvchilarning eshitish va kuzatish ko’nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan mashg’ulotlar o’tkazishi zarur. Bu esa, o’z navbatida, o’quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. O’qituvchining ushbu jarayondagi faol ishtiroki, o’quvchilarning milliy musiqaga bo’lgan munosabatini shakllantirishda va ularni madaniy merosga hurmat bilan qarashga o’rgatishda muhim ahamiyatga ega.

O’qituvchi tomonidan qo’llaniladigan metodlar. O’qituvchi tomonidan milliy musiqa tinglash kompetensiyalarini shakllantirishda dars davomida bir qator samarali metodlar qo’llaniladi. Bular orasida interaktiv o’qitish usullari, guruhga bo’linib muhokamalar qilish va amaliy mashg’ulotlarda muhim o’rin egallaydi. Interaktiv o’qitish metodlari orqali o’qituvchilar o’quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, bu esa ularning musiqa eshitish va tinglash tushunchalarini kengaytirishga yordam beradi. O’quvchilar

musiqa asarlarini tinglash jarayonida o‘z fikrlarini bildirishlari, turli xil musiqiy janrlar haqida muhokama qilishlari va ularning hissiyotlarini ifoda etishlari mumkin.

Guruh bo‘lib muhokamalar qilish, o‘z navbatida, o‘quvchilarning fikr almashishiga, bir-biridan o‘rganishiga va musiqaga bo‘lgan qiziqishlarini oshirishga xizmat qiladi. Bu metodlar orqali o‘qituvchi o‘quvchilarning musiqiy asarlarni tahlil qilish, ularning kontekstini tushunish va o‘z fikrlarini izchil bayon etish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini yaratadi.

Amaliy mashg‘ulotlar o‘quvchilarga musiqa tinglash jarayonida o‘zlarini erkin his qilishlariga yordam beradi. Ular musiqa asarlarini tinglash bilan birga, ularning tuzilishi, ritmi va melodik xususiyatlarini o‘rganish imkoniyatiga ega bo‘lishadi. O‘qituvchilar o‘quvchilarga turli xil musiqiy asarlarni taqdim etish orqali ularning musiqiy didini shakllantirishi va ularni o‘z fikrlarini erkin ifoda etishga undashi muhimdir. Musiqa asarlarini tahlil qilish, ularning tarixiy va madaniy kontekstini o‘rganish orqali o‘quvchilarning musiqiy bilimlarini kengaytirish mumkin. Shuningdek, o‘qituvchilar o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish maqsadida musiqa kompozitsiyalarini yaratish jarayoniga jalb etadilar. Bu metodlar o‘quvchilarning musiqiy didini shakllantiradi, ularning estetik tushunchalarini boyitadi va musiqaga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Pedagogik metodlar va usullar. Milliy musiqa eshitish ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali pedagogik metodlar o‘quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi. Ushbu metodlar o‘quvchilarning sezgirligini oshirish, musiqiy asarlarni chuqur anglash va ularning estetik qadrini tushunishga imkon yaratadi. Musiqa ta’limida interaktiv yondashuvlar, masalan, guruhli muhokama va ijodiy mashg‘ulotlar, o‘quvchilarning o‘z fikrlarini erkin ifoda etishlariga yordam beradi. Shuningdek, audio va video materiallardan foydalanish, o‘quvchilarga milliy musiqaning turli janrlari va uslublari bilan tanishishga yordam beradi. Bunday yondashuvlar, o‘z navbatida, o‘quvchilarning musiqiy madaniyatini kengaytiradi va ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ta’lim jarayonida milliy musiqaning ahamiyatini tushuntirish esa o‘quvchilarning u bilan bog‘liq madaniy qadriyatlarni anglashlariga yordam beradi.

Tadqiqotchilar milliy musiqa tinglash jarayonida quyidagi pedagogik vazifalarni amalga oshirish zarurligini ta’kidlaydilar:

- musiqiy obrazlarni idrok etishga o‘rgatish;
- milliy kuy va qo‘shiqlarning mazmunini tushuntirish;
- musiqa vositasida milliy qadriyatlarni singdirish;
- tinglangan asarlar yuzasidan fikr bildirish ko‘nikmalarini shakllantirish;
- musiqiy tafakkur va estetik didni rivojlantirish.

Boshlang‘ich sinflarda musiqa tinglashni tashkil etish metodlardan:

1. Suhbat metodi. D.B. Kabalevskiy tomonidan ishlab chiqilgan musiqa tinglash metodikasida suhbat usuli muhim o‘rin egallaydi. Tinglashdan oldin va keyin tashkil etilgan savol-javoblar o‘quvchilarning musiqiy tafakkurini faollashtiradi. Masalan:

- Kuy qanday kayfiyat uyg‘otdi?
- Asarda qanday obrazlar tasvirlangan?
- Kuy qaysi xalq an‘analarini eslatadi?

Bu metod o‘quvchilarning mustaqil fikrlash kompetensiyasini rivojlantiradi.

2. Rol o‘ynash va sahnalashtirish metodi. Musiqa asarlarining mazmunini sahnalashtirish orqali o‘quvchilar tinglangan musiqaning badiiy mohiyatini chuqurroq anglaydilar. Bu metod Vygotskiyning faoliyatga asoslangan ta’lim nazariyasiga mos keladi.

3. Multimedia texnologiyalaridan foydalanish. So’nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlarda audiovizual vositalardan foydalanish milliy musiqa tinglash kompetensiyasini rivojlantirishning samarali vositasi sifatida ko’rsatib o’tilgan.

Multimedia vositalari:

- videolavhalar;
- virtual konsertlar;
- elektron darsliklar;
- interaktiv taqdimotlar;
- QR-kod orqali audio materiallar.

Ular o’quvchilarning diqqatini oshirib, musiqani yaxshiroq idrok etishga xizmat qiladi.

O’quvchilarning milliy musiqa eshitish ko’nikmalarini baholash

O’quvchilarning milliy musiqa eshitish ko’nikmalarini baholash jarayoni bir qator mezonlarga asoslanishi lozim. Avvalo, o’quvchilarning musiqiy asarlarni tanib olish qobiliyati muhim ahamiyatga ega. Bu, o’z navbatida, o’quvchilarning musiqa janrlarini, asarlarning tuzilishini va ijrochilik uslublarini tushunish darajasini aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, o’quvchilarning musiqani tinglash jarayonida his-tuyg’ularni anglash qobiliyati ham baholanishi kerak. Bu ko’nikma, milliy musiqaning ruhiy asoslarini va uning madaniy kontekstini anglashda muhim rol o’ynaydi. Baholash jarayonida o’quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini ham inobatga olish zarur, chunki bu ularning musiqiy asarlarni o’z nuqtai nazarlaridan tahlil qilish imkoniyatini beradi. Bunday yondashuvlar o’quvchilarning musiqa bilan bog’liq bilim va ko’nikmalarini kompleks ravishda baholashga yordam beradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR. O’qituvchilar tomonidan olib borilgan amaliyotlar va tajribalar, o’quvchilarning musiqa ta’limidagi muvaffaqiyatlarini oshirishda muhim rol o’ynaydi. Ushbu amaliyotlar doirasida o’qituvchilar turli pedagogik texnikalardan foydalanib, o’quvchilarning ijodiy va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga harakat qiladilar. Misol uchun, o’qituvchilar o’quvchilarga musiqa asarlarini o’zaro muhokama qilish, ularni turli kontekstlarda tahlil qilish va o’z fikrlarini ifodalash imkoniyatlarini taqdim etadilar. Bu jarayonlar o’quvchilarning musiqa bilan bog’liq nazariy bilimlarini amaliyot bilan birlashtirishga yordam beradi.

Tajriba ishlari shuni ko’rsatadiki, milliy musiqa tinglash kompetensiyalarini shakllantirish o’quv jarayonining ajralmas qismidir. Milliy musiqaning o’ziga xosligi, madaniy merosi va tarixiy konteksti o’quvchilarga nafaqat musiqa san’atini anglashda, balki ularning madaniy identitetini must’ahkamlashda ham muhim rol o’ynaydi. Musiqaning tinglanishi orqali o’quvchilar yangi fikrlar, hissiyotlar va tajribalarni kashf etadilar, bu esa ularning shaxsiy rivojlanishlariga yordam beradi. Kelajakda milliy musiqa tinglash kompetensiyalarini shakllantirish uchun bir qator tavsiyalarni ishlab chiqish zarur. Avvalo, o’quv dasturlarida milliy musiqaning turli janrlarini kiritish va ularni o’rganish uchun ko’proq imkoniyatlar yaratish muhimdir. Shuningdek, o’quvchilarga musiqa tinglash jarayonida faol ishtirok etishlari uchun interaktiv metodlarni qo’llash tavsiya etiladi. Bu metodlar o’quvchilarning musiqiy tajribalarini boyitadi va ularga o’z fikrlarini erkin ifoda etish imkonini beradi. Bundan tashqari, o’quvchilarga musiqani tahlil qilish va uning kontekstini tushunish bo’yicha ko’nikmalarni o’rgatish muhimdir, chunki bu ularning musiqa san’atiga bo’lgan qiziqishini oshiradi.

XULOSA VA TAVSIYALAR. Milliy musiqaning ahamiyatini ta’kidlash, shuningdek, uning zamonaviy hayotdagi o’rnini ko’rsatish orqali o’quvchilarni rag’batlantirish kerak. Shu tarzda, milliy musiqa tinglash kompetensiyalarini rivojlantirish jarayoni o’quvchilarning madaniy va ijodiy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, musiqa ta’limiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali o’quvchilarni milliy musiqaning boyligi va xilma-xilligini anglashga yordam berish mumkin. Bu jarayonlar o’quvchilarni nafaqat musiqa sohasida, balki ularning umumiy rivojlanishida ham muhim ahamiyatga ega bo’ladi.

Maqolada muhokama qilingan masalalar, ta’lim jarayonida individual qobiliyatlarni hisobga olish va o’quvchilar o’rtasida hamkorlikni mustahkamlash zarurligini ko’rsatadi. O’quvchilarning musiqa sohasida erkin ifoda etishi, o’zaro fikr almashish va ijodiy faoliyatlar orqali amalga oshirilishi mumkin. Kelajakda olib borilishi kerak bo’lgan ishlar, ta’lim metodologiyalarini takomillashtirish, o’quv dasturlarini yangilash va o’qituvchilarning professional rivojlanishiga qaratilgan tadbirlarni o’z ichiga olishi lozim. Shuningdek, o’quv jarayonida texnologiyalardan foydalanish, interaktiv usullarni joriy etish va o’quvchilarning ijodkorligini oshirishga qaratilgan yangi yondashuvlar ishlab chiqilishi muhimdir. Bu rejalar amalga oshirilganda, ta’lim sifatini oshirish va o’quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatish imkoniyatlari paydo bo’ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Botirkhanovich, S. B. (2024). The Structure of Kashkar Rubab, And Methods of Their Execution. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN*, 5(1), 19-22.
2. Toshmatov, G. U. O. (2026). Musiqa ta’limi jarayonida sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. *Science and Education*, 7(2), 195-201.
3. Abduraimov, S. (2024). METHODS OF USING PRACTICAL METHODS IN MUSIC CULTURE LESSONS IN HIGH SCHOOLS. *Решение социальных проблем в управлении и экономике*, 3(6), 22-25.
4. Abduraimov, S. Z. (2024). MUSIQA TO ‘GARAKLARI ASOSIDA O’QUVCHILARDA MILLIY RUHIYAT TUSHUNCHALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI. *Inter education & global study*, (5 (1)), 44-51.
5. Asrakulova, A. (2025). ECONOMIC VIEWS OF ABU NASR FORABI. *Инновационные исследования в науке*, 4(2), 65-68.
6. Nabievna, A. A. (2025). ECONOMIC THOUGHTS OF YUSUF KHOS KHOJIB. *Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research*, 3(2), 212-214.
7. Jurayeva, G. (2025). TALABALARNING O‘ZBEK XALQ CHOLG‘ULARIDA IJROCHILIK MAHORATLARINI OSHIRISHDA USTOZ-SHOGIRD AN‘ANALARINING O‘RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 535538.
8. Nabievna, A. A. (2025). ECONOMIC THOUGHTS OF YUSUF KHOS KHOJIB. *Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research*, 3(2), 212-214.
9. Akhmedov, B. (2026, February). TECHNICAL AND EXPRESSIVE ASPECTS OF THE CONDUCTING APPARATUS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 68-71).
10. Ahmedov, B. S. (2026). Umumta’lim maktablari musiqa darslarida musiqa tinglash jarayonining metodik asoslari. *Science and Education*, 7(2), 182-187.
11. Shokirkhonov, B. (2026, February). DEVELOPMENT OF STUDENTS’PERFORMING AND MUSICAL ABILITIES THROUGH INSTRUMENTS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 77-79).

12. Olimjonovich, T. G., & Komiljanovna, D. G. (2022). The Importance of the Festival “East Songs” in the Introduction and Development of National Classical Music of the Peoples of the East. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 3(6), 195
13. Tajiboev, E. (2025). ORGANIZATION OF AN OUT-OF-CLASS MUSIC CLUB IN COMPREHENSIVE SECONDARY SCHOOLS. *Развитие и инновации в науке*, 4(2), 13-16
14. Tajiboev, E. (2025). ORGANIZATION OF AN OUT-OF-CLASS MUSIC CLUB IN COMPREHENSIVE SECONDARY SCHOOLS. *Развитие и инновации в науке*, 4(2), 13-16
15. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqa ta’limida STEM texnologiyalari va milliy musiqa integratsiyasi. *Science and Education*, 7(3), 392-395.
16. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqiy mashg’ulotlar orqali talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(3), 388-391.
17. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta’limi yo’nalishi talabalarida ritmik kompetensiyani rivojlantirishning metodik asoslari. *Science and Education*, 7(1), 960-965.
18. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta’limi orqali bolaga emotsional yondashish tendensiyalari. *Science and Education*, 7(2), 162-168.
19. Joraxanovich, G. J. (2025). XIX ASR OHIRI XX ASR BOSHLARIDA YEVROPADA MUSIQA PSIXOLOGIYASI RIVOJLANISHI. *Научный Импульс*, 4(37), 157-161.
20. Muhammadjon o’g, O. R. A. (2025, December). RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA PEDAGOGIKA YO’NALISHI TALABALARI KREATIV FIKRLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION METODIKASI. In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 1, pp. 1156-1159).